

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У КУЛЬТУРНО-ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

TOPICAL ISSUES OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE CULTURAL AND INFORMATIONAL SPHERE DURING THE DURING THE PERIOD OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

Ігнатченко І.Г., к.ю.н., к.мист., доцент,
доцент кафедри адміністративного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено дослідженню актуальних питань у культурно-інформаційній сфері, які виникли на сучасному етапі дії воєнного стану в Україні. Визначається, що ці проблеми потребують докорінного переосмислення, враховуючи новели Закону України «Про адміністративну процедуру», нещодавніх змін до Закону України «Про культуру», положень Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025, Стратегії людського розвитку, прийнятими указами Президента України на підставі відповідних рішень Ради Національної безпеки і оборони України. Зазначено що на сучасному етапі державотворення відбувається реформа у цій царині суспільних відносин. Ця реформа передбачає процеси децентралізації, докорінну зміну цінностей та культури державної служби, створення нових відносин і нових типів взаємодії між державною адміністрацією та громадянами, споживачами адміністративних та культурних послуг та приватним сектором.

На підставі законодавчих визначень та думок вчених-адміністративістів розкривається роль і значення адміністративної процедури у культурно-інформаційній сфері. Зазначено, що в центрі розгляду сучасних проблем публічного адміністрування у культурно-інформаційній сфері постає власне адміністративна процедура, як універсальна модель провадження у культурно-інформаційній сфері, яка сприяє реалізації прав свобод і законних інтересів осіб, а також виконання завдань і функцій органів публічної адміністрації. В основі цієї діяльності є кінцева якісна реалізація культурних прав людини за схемою: адміністративна процедура – принципи належного урядування – надання адміністративних послуг у культурно-інформаційній сфері (здійснення відповідних проваджень) – надання культурно-інформаційних послуг – забезпечення культурних прав – сталий людський розвиток українського суспільства.

Особливу увагу приділено прогресивному процесу впровадження європейських стандартів та адаптації національного законодавства до норм Європейського Союзу, як це, зокрема, зазначено в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Проаналізовано види адміністративної процедури та відповідні види адміністративних послуг, що наразі надаються різними адміністративними органами. Надано їх перелік з зазначенням проваджень, які здійснюють останні.

Окремо було наголошено на важливості внеску культурної сфери у реалізацію Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року, який визначено Генеральною Асамблеєю ООН у вигляді 17 цілей та 169 завдань. Водночас зроблено акцент на питаннях охорони та захисту культурних цінностей та інформаційної безпеки в умовах воєнного стану в Україні.

Зроблено висновки щодо необхідності подальшого вдосконалення адміністративної процедури в культурно-інформаційній сфері задля забезпечення і реальної реалізації прав громадян України під час війни.

Ключові слова: публічне адміністрування у культурно-інформаційній сфері, принципи належного (доброго) урядування, адміністративна процедура, адміністративне провадження, адміністративні послуги, культурні послуги, культурно-інформаційні права.

The article is devoted to the study of topical issues in the cultural and information sphere, which arose at the current stage of martial law in Ukraine. It is determined that these problems require a fundamental rethinking, taking into account the amendments to the Law of Ukraine "On Administrative Procedure", recent amendments to the Law of Ukraine "On Culture", the provisions of the State Administration Reform Strategy of Ukraine for 2022-2025, the Strategy of Human Development, adopted by decrees of the President of Ukraine on the basis of relevant decisions of the National Security and Defense Council of Ukraine. It is noted that at the current stage of state formation, reform is taking place in this area of social relations. This reform involves the processes of decentralization, a fundamental change in the values and culture of the civil service, the creation of new relations and new types of interaction between the state administration and citizens, consumers of administrative and cultural services, and the private sector.

On the basis of legislative definitions and the opinions of administrative scientists, the role and significance of the administrative procedure in the cultural and information sphere is revealed. It is noted that in the center of consideration of modern problems of public administration in the cultural and informational sphere is the administrative procedure itself, as a universal model of proceedings, which contributes to the realization of the rights, freedoms and legitimate interests of individuals, as well as the performance of tasks and functions of public administration bodies. The basis of this activity is the ultimate qualitative implementation of cultural human rights according to the scheme: administrative procedure – principles of good governance – provision of administrative services in the cultural and informational sphere (implementation of relevant procedures) – provision of cultural and informational services - provision of cultural rights – sustainable human development of Ukrainian society.

Special attention is paid to the progressive process of implementation of European standards and adaptation of national legislation to the norms of the European Union, as specified, in particular, in the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand.

Types of administrative procedures and corresponding types of administrative services currently provided by various administrative bodies are analyzed. A list of them is provided with an indication of the administrative proceedings carried out by the latter.

The importance of the contribution of the cultural sphere to the implementation of the Sustainable Development Agenda for the period up to 2030, which was defined by the UN General Assembly in the form of 17 goals and 169 tasks, was separately emphasized. At the same time, the issues of protection and protection of cultural values and information security in the conditions of martial law in Ukraine are emphasized.

Conclusions were made regarding the need for further improvement of the administrative procedure in the cultural and informational sphere in order to ensure and actually realize the rights of Ukrainian citizens during the war.

Key words: public administration in the cultural and informational sphere, principles of proper (good) governance, administrative procedure, administrative proceedings, administrative services, cultural services, cultural and informational rights.

Кардинальні зміни, пов'язані з реформаторськими процесами вітчизняного законодавства та реалії сучасного воєнного стану в Україні потребують докорінного переосмислення багатьох питань публічного адміністрування

у культурно-інформаційній сфері в Україні на підставі законодавчих новел,

Мова йде про те, що наразі Україні почало здійснюватися радикальне і масштабне реформування системи

публічного адміністрування у культурно-інформаційній сфері. Ключовою складовою цього блоку реформ є важливий комплекс заходів, передбачений Законом України «Про адміністративну процедуру» [1], Законом України «Про культуру» [2], Стратегією реформування державного управління України на 2022-2025 роки [3], Стратегією людського розвитку [4], іншими нормативно-правовими актами, які були нещодавно прийняті або змінені.

Все це відповідає прогресивному процесу впровадження європейських стандартів та адаптації національного законодавства до норм Європейського Союзу, як це, зокрема, зазначено в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [5]. В цій Угоді особливо підкреслюється відданість Сторін тісним і тривалим відносинам, які ґрунтуються на спільних цінностях, а саме: на повазі до демократичних принципів, верховенства права, доброго врядування, прав людини і основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і повазі до різноманітності, людської гідності та відданості принципам вільної ринкової економіки, які сприяють участі України в Європейських політиках [5], що має особливе значення для реалізації культурно-інформаційних прав громадян в Україні, а відтак – й для функціонування системи публічного адміністрування у відповідній сфері суспільних відносин.

Також наразі постає важлива проблема збереження та захисту культурних цінностей у воєнний час, яка є надзвичайно актуальною для країни. У зв'язку з цим приймається велика кількість нових підзаконних нормативних актів та вносяться зміни до діючих.

Як зазначено у Стратегії інформаційної безпеки, забезпечення інформаційної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави [6]. Це положення базується на конституційних принципах, насамперед, закріплених у ч. 1 ст. 17. Конституції України, де постулюється, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Цей напрямок публічного адміністрування у культурно-інформаційній сфері набуває особливого значення в умовах воєнного стану, в якому знаходиться наша держава.

Наразі існує досить багато наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, пов'язаних з адміністративно-правовим розумінням ролі та значення адміністративної процедури у публічному адмініструванні. До цієї проблематики зверталися такі вчені, як-от: І. Бойко, О. Зима, В. Бевзенко, Я. Брієде, Т. Коломєць, О. Мандюк, Р. Мельник, О. Муза, О. Соловйова, В. Тимошук, А. Ченереллі, А. Школик та інші.

Питанням запровадження принципів належного урядування та якості державної служби з урахуванням національного та зарубіжного досвіду присвячені праці відомих вчених-адміністративістів В. Авер'янова, О. Амосова, Ю. Битяка, В. Галуцько, О. Дніпров, В. Гарашука, В. Олєфіра, А. Пухтецької, С. Серьогіної, Л. Приудіус та інших.

В той же час деякі науковці зосереджувалися на проблемах адміністративних послуг, серед них А. Буханевич, І. Голосніченк, С. Дембіцька, І. Дроздова, К. Фулевич та інші. Також проводилися дослідження адміністративно-правового регулювання охорони та збереження матеріальної культурної спадщини в Україні, забезпечення інформаційної безпеки та надання публічних послуг в культурно-інформаційній сфері у працях таких авторів, як Н. Валецька, Н. Кудерська, Ю. Мех та інших.

Проте сучасні проблеми публічного адміністрування в культурно-інформаційній сфері в світлі законодавчих новел й нових практик, які виникають період воєнного

стану потребують спеціального узагальнення і дослідження, що обумовило мету даної статті.

Таким чином, у центрі розгляду сучасних проблем публічного адміністрування у культурно-інформаційній сфері постає власне адміністративна процедура, як універсальна модель провадження у культурно-інформаційній сфері, яка сприяє реалізації прав свобод і законних інтересів осіб, а також виконання завдань і функцій органів публічної адміністрації. В основі цієї діяльності є кінцева якісна реалізація культурних прав людини за схемою: адміністративно процедура – принципи належного урядування – надання адміністративних послуг у культурно-інформаційній сфері (здійснення відповідних проваджень) – надання культурно-інформаційних послуг – забезпечення культурних прав – сталий розвиток суспільства. Тому надалі слід послідовно розглянути всі складові означеної логічної конструкції (від загального до конкретного) та виявити логічні зв'язки між ними з огляду на необхідність захисту культурних цінностей і забезпечення інформаційної безпеки в умовах періоду воєнного стану.

Адміністративна процедура – це визначений законодавством порядок здійснення адміністративного провадження [3], офіційно встановлений порядок розгляду та вирішення суб'єктом публічної адміністрації адміністративних справ, спрямований на прийняття адміністративного акта або укладання адміністративного договору [7, с. 249].

Тобто в даному контексті мова йде про універсальну модель будь-якого адміністративного провадження, а останнє, у цьому сенсі, розуміється як вже власне розгляд та вирішення окремих справ, тобто конкретна активна дія відповідних суб'єктів або урегульований адміністративною процедурою процес розгляду справи, прийняття та виконання адміністративного акта [7, с. 249].

Значення адміністративної процедури і її законодавчого закріплення полягає у переосмисленні самої доктрини адміністративного права, яке стає відкритим для процесів міжнародного співробітництва. При цьому змінюються характеристики впливу норм цієї галузі права на суспільні відносини, що становлять її предмет, на підставі синтезу норм національного законодавства та міжнародних стандартів у цій сфері. Мова йде про те, що у правовій державі адміністративна процедура встановлює певні рамки дій суб'єктів публічної влади, закріплює гарантії прав громадян від свавілля останніх і набуває значення найважливішого інструменту реалізації принципу вищого порядку, у відповідності з міжнародними пріоритетами [8, с. 237-238].

У ст. 41 Хартії основних прав Європейського Союзу закріплено право на належне урядування [3], проте це право трактується тільки в правоохонних цілях. Як універсальна модель урядування ця концепція остаточно оформилася з моменту прийняття Програми розвитку ООН ««Governance» для сталого розвитку людських ресурсів» (1997 р.) [9; 10]. У цьому документі основними принципами «Good Governance» було зазначено п'ять основних напрямів принципів належного (доброго) урядування: (1) Легітимність і голос (Legitimacy and Voice), який включає «участь» та «консенсус» при прийнятті рішень, включаючи політику і відповідні адміністративні процедури; (2) Direction), тобто стратегічне бачення; (3) Продуктивність (Performance), включаючи два вектори – чуйність та ефективність; (4) Підзвітність (Accountability), яка базується на прозорості (Transparency), яка виступає основою даного принципу; (5) Справедливість, або ж чесність (Fairness) Цей принцип реалізується у двох напрямках капітальність та верховенство права [4; 5; 11, с.115]. Згодом на міжнародному рівні ці принципи конкретизувалися і уточнялися, що сформулювало остаточний стандарт адміністративної процедури. Слід зазначити, що ці положення співпадають із загальними принципами здійснення

адміністративної процедури, закріпленими у ст. 4 Закону України «Про адміністративну процедуру» [3].

Підкреслюючи особливу важливість «належного урядування» слід зазначити, що система вищезначених принципів передбачає гарантію реального вирішення питань загально-публічного інтересу, зокрема, якщо справа впливає на такі основоположні права людини, як зокрема культурні права, коли державні органи повинні діяти вчасно та в належний і якомога послідовніший спосіб.

Зокрема, на державні органи покладено обов'язок запровадити внутрішні процедури, які посилять прозорість і ясність їхніх дій і сприятимуть юридичній визначеності у правовідносинах, що складаються у культурно-інформаційній сфері. Таким чином слід погодитися з І. Бойко, з приводу того, що адміністративна процедура як сукупність правил, придатних для прийняття адміністративних актів, а в деяких випадках, також їх виконання, слугує нормативною підставою для діяльності публічної адміністрації, основним призначенням якої є забезпечення реалізації та захист прав приватної особи. Значення цих правил полягає в наступному: (а) адміністративна процедура – це стандарт діяльності публічної адміністрації з вирішення справ щодо приватної особи шляхом прийняття актів, якими таким особам надаються права або на них покладаються обов'язки, а також у деяких випадках і виконання таких актів; (б) адміністративна процедура вміщує найкращі принципи, практики діяльності публічної адміністрації, що дозволяють впровадити концепцію належного (доброго) адміністрування у практичну діяльність; (в) адміністративна процедура як прояв європейської конвергенції наближає Україну до стандартів Європейського Союзу у сфері публічного адміністрування [12, с. 234-235].

Розвиток законодавства про адміністративну процедуру сприяє різноманіттю видів адміністративної процедури та підвищенню якості адміністративних послуг у зазначеній сфері. Серед напрямів адміністративної процедури слід відмітити наступні її різновиди, такі як-от: (1) реєстрація; (2) ліцензування; (3) звернення громадян; (4) контроль; (5) розробка та прийняття підзаконних актів публічного адміністрування тощо. Таким чином, адміністративна процедура певного виду є процесуальною формою реалізації функцій відповідного адміністративного органу і виражається у певному адміністративному провадженні. Під останнім розуміється сукупність процедурних дій, що вчиняються адміністративним органом, і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення справи, що завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням адміністративного акта [3].

Законодавче закріплення адміністративної процедури і її принципів слугує суттєвому підвищенню публічних послуг у культурно-інформаційній сфері. При цьому у правовому полі використовуються терміни «культурні послуги» і «адміністративні послуги в сфері культури», які несуть різне змістовне навантаження [13, с. 800], проте є однаковими за спрямованістю на забезпечення культурних прав людини, під якими розуміється особливий комплекс прав і свобод людини, гарантованих Конституціями та чинними законами держав, що надають можливості для самореалізації людини в сфері культурного і наукового життя.

У цьому сенсі право на «належне урядування» можна теж віднести до культурних прав людини, оскільки воно охоплює право на «правозастосовну культуру» спілкування людини і держави й розраховане на втілення європейських та загальнолюдських цінностей у цій царині.

Наразі Міністерством культури та інформаційної політики України надаються такі адміністративні послуги як: (1) реєстрація статутів (положень) релігійних організацій; (2) реєстраційні дії щодо юридичних осіб (релігійних організацій); (3) у сферах охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей.

Деякі адміністративні послуги надаються Державною службою України етнополітики та свободи совісті; вони стосуються державної реєстрації (1) статуту (положення) релігійної організації та змін до нього; (2) створення релігійної організації; (3) включення відомостей про юридичну особу-релігійну організацію, статут якої зареєстровано до 1 січня 2013 року, відомості про яку не містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; (4) рішення про припинення релігійної організації, крім релігійних громад; (5) припинення релігійної організації, крім релігійних громад та інших реєстраційних дій.

Окремо вирізняються адміністративні послуги у сферах охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей у період дії правового режиму воєнного стану: (1) з видачі свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей з території України у період дії правового режиму воєнного стану; (2) з видачі дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт на території пам'ятки, охоронюваної археологічної території, в зонах охорони, в історичних ареалах населених місць, а також дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під земною поверхнею, під водою, у період дії правового режиму воєнного стану; (3) з погодження програм та проектів містобудівних, архітектурних та ландшафтних перетворень, меліоративних, шляхових, земляних робіт на пам'ятках національного значення, їх територіях, в історико-культурних заповідниках, на історико-культурних заповідних територіях, у зонах охорони, на охоронюваних археологічних територіях, в історичних ареалах населених місць, а також програм і проектів, реалізація яких може позначитися на об'єктах культурної спадщини, у період дії правового режиму воєнного стану; (4) з погодження передачі власником або уповноваженим ним органом пам'ятки національного значення чи її частини у володіння, управління, користування (оренду) іншій юридичній або фізичній особі, у період дії правового режиму воєнного стану; (5) з погодження науково-проектної документації на виконання робіт із консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту та пристосування пам'ятки національного значення.

Також у культурно-інформаційній та сфері освіти з боку державних органів надаються різні послуги у царині: (1) кінематографії; (2) освітньої діяльності; (3) релігійної діяльності; (4) охорони культурної спадщини; (5) релігійної діяльності; (5) туризму, турсервісної діяльності; (6) фізичної культури та спорту.

Отже, адміністративні послуги в сфері культури це результат здійснення владних повноважень публічною адміністрацією, компетенція якої розповсюджується на сферу культури, що відповідно до закону забезпечує юридичне оформлення умов реалізації фізичними, юридичними або іншими колективними особами прав, свобод і законних інтересів у даній сфері за їх заявою (видача дозволів (ліцензій), сертифікатів, посвідчень, проведення реєстрації тощо) [13, с. 800].

Відповідно до Закону України «Про Національну безпеку України» державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо (ч. 4, ст. 3) [14]. Питаннями забезпечення інформаційної безпеки України опікується цілий ряд державних органів, серед яких слід особливо виділити: Службу безпеки України, яка здійснює контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки, інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури (ст. 19) [4]; Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка

є державним органом, призначеним для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку (ст. 22) та має інші повноваження [14].

Також питаннями інформаційного суверенітету України в межах власної компетенції займаються Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та Міністерство культури та інформаційної політики. Проте їх компетенція та повноваження у цій сфері дещо різняться.

Отже, Міністерство культури та інформаційної політики наразі має широкі повноваження у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Особливо це стосується питання збереження культурної спадщини України та культурних цінностей в умовах збройного конфлікту, з урахуванням міжнародних стандартів у зазначеній сфері публічно-адміністративної діяльності держави. Зокрема, йдеться про Додаткові протоколи 1977 р. до Женевських конвенцій [15], Гаазьку конвенцію про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 р. [16] та два Протоколи до неї.

У сфері надання культурних послуг населенню слід відзначити ті зміни, які передбачені нещодавніми змінами до Закону України «Про культуру», які стосуються: (1) введення у правове поле поняття «державна політика у сфері культури», «культура послуга», «мінімальні стандарти забезпечення населення культурними послугами», «центр культурних послуг»; (2) перегляду та уточнення основних засад та пріоритетів державної культурної політики; (3) запровадження механізмів моніторингу та оцінювання реалізації державної політики у сфері культури; (4) визначення повноважень органів державної влади, спрямованих на впровадження реформи забезпечення населення культурними послугами [2].

Важлива роль культури як чинника сталого розвитку неодноразово підкреслювалася міжнародним співтовариством. Затвердивши Порядок денний на період до 2030 року [17], міжнародне співтовариство визнало – вперше у історії – значну роль культури у забезпеченні сталого

розвитку. У 17 цілях в царині сталого розвитку та 169 пов'язаних з цими цілями завданнях, які забезпечують основу для розробки та здійснення політики на місцевому, національному та міжнародному рівнях, містяться непрямі посилання на культуру. У Порядку-2030 закріплені широкий підхід до культури як до фактору сталого розвитку на основі заохочення культурної спадщини, підтримки творів чеських індустрій, популяризації місцевої культури та продукції культурного призначення, використання творчого та інноваційного підходу, застосування потенціалу місцевих громад та заохочення культурного розмаїття [18]. Саме це право та інші культурні права людини визнані на міжнародному рівні у численних документах, які ратифіковано в Україні. Нормативний розвиток положень цих документів у національному законодавстві є вкрай важливим з огляду на їх практичну реалізацію у процесі публічного адміністрування під час дії воєнного стану в Україні. Тому уявляється, що Стратегія людського розвитку, прийнята Указом Президента за відповідним рішенням Ради національної безпеки і оборони України, яка містить спеціальний розділ «Культура», стане справжнім цільовим орієнтиром для органів публічної адміністрації у культурно-інформаційній сфері в аспекті реальних дій по подоланню кризи [4], з урахуванням принципів адміністративної процедури.

Отже, серед сучасних проблем публічного адміністрування у культурно-інформаційній сфері вирізняються ті, які пов'язані з подальшим вдосконаленням адміністративної процедури на підставі принципів належного (доброго) урядування. При цьому слід наголосити на існуванні великої кількості адміністративних послуг у цій сфері, яким відповідають різноманітні провадження. Якість і логічність надання останніх сприятиме якості культурних послуг населенню та якості культурно-інформаційного продукту, що надзвичайно важливо задля забезпечення і реальної реалізації культурно-інформаційних прав громадян України під час війни. Це, у свою чергу, стане запорукою сталого людського розвитку українського суспільства, попри всі перепони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-IX#Text> (дата звернення 31.08.2022).
2. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 31.08.2022).
3. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 31.08.2022).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку»: Указ Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text> (дата звернення 31.08.2022).
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27 червня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 31.08.2022).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: указ Президента України від 28 грудня 2021 р. № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n7> (дата звернення 31.08.2022).
7. Гриценко І.С., Мельник Р.С., Пухтецька А.А. та інші. Загальне адміністративне право: Підручник / ред. В.С. Ковальський. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 565 с.
8. Ігнатченко І.Г. Роль та значення адміністративної процедури для культурно-інформаційної сфери. *Адміністративна процедура: конституційні засади та європейські орієнтири*: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 27 червня 2022 р., м.Харків. С. 237-244.
9. Principles of good governance. URL: <http://msulocalgov.org/technicalassistance/Principles%20of%20Good%20Governance.pdf> (дата звернення: 31.08.2022).
10. Principles for Good Governance in the 21st Century. Policy Brief No.15. By John Graham, Bruce Amos and Tim Plumptre. 2003 Institute on Governance. URL: https://iog.ca/docs/2003_August_policybrief15.pdf (дата звернення: 31.08.2022).
11. Дніпров О. Принципи належного урядування в сучасній системі адміністративного права в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2021. №1. С. 114-118.
12. Бойко І. Роль і значення адміністративної процедури у публічному адмініструванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2022. Вип. 68. С. 229-234.
13. Кузьменко О.В. Курс адміністративного права: Підручник / за ред. О.В. Кузьменко. 3-тє вид. доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 904 с.
14. Про Національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/find?text=%B3%ED%F4%EE%F0%EC#Text> (дата звернення 31.08.2022).
15. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200?find=1&text=спадщин#w1_1 (дата звернення 31.08.2022).
16. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_157#Text (дата звернення 31.08.2022).
17. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года: Генеральная ассамблея ООН, сессия №70 от 25.09.2015 г. URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=R.